"MİLLET" CEVHERLERİ — ДОСТОЯНИЕ НАРОДА

(Антология публицистических материалов, опубликованных подвижниками крымскотатарской культуры в газете "Millet" за период 1917-1920 гг.)

Начиная с этого номера "Научного бюллетеня" мы приступаем к ознакомлению читателей с материалами интеллектуальной жизни крымских татар в довоенном Крыму. В названии новой рубрики **"Millet" cevherleri — достояние Народа**, отражается суть серии публицистических материалов, опубликованных в газете "Millet" с 1917 по 1920 годы. Во главе печатного органа в различное время пребывали известные крымскотатарские деятели культуры: А. Айвазов, А. Озенбашлы, А. Лятифзаде, О. Мурасов.

Проблеме изучения довоенной национальной печати в Крыму в Научном бюллетене ранее уделялось место научным трудам И.А. Керимова, Н.В. Яблоновской, Н.Р. Абдульваапова, Т.Н. Киримова[1]. В специальном указателе *"Millet" gazetasınıñ seçme bibliografik köstergiçi (1917 — 1920)*, опубликованном в "Научном бюллетене" за 2004 год можно встретить имена А. Айвазова, М. Рифатова, О. Зеккия, М. Нузета, М. Куртиева, Л. Кадри-заде, Дж. Сейдамета, О. Акчокраклы, А. Одабаша, Э. Фейзи, У. Куркчи, А. Шейхи, Б. Кабаджана А. Шамиля, У. Абдульазиза, являющихся авторами литературных и публицистических произведений. Мы попытаемся продолжить работу предшественников и ставим перед собой цель обнародовать опубликованные в газете публицистические статьи подвижников крымскотатарской культуры. Читатели также смогут знакомиться с фрагментами из официальных выступлений перед народом Н. Челебиджихана, Дж. Сейдамета и других политических деятелей того времени.

Тексты печатных материалов транслитерированы с арабской графики на латиницу. Лексика и стиль остаются без изменений и соответствуют оригиналу.

Редколлегия "Научного бюллетеня" выражает благодарность за содействие в осуществлении фото-фильмирования оригинальных источников М. Таха, Э. Сакарья, Т. Куршутову.

Вниманию читателя предлагаются публицистические статьи публициста, участника крымскотатарского народно-освободительского движения в Крыму конца XIX и начала XX века Дж. Керменчикли: *"Haqlı bir red"*, *"Bu da bir nev "insaf""*, *"Ögey baba, ne yapsan ögey babadır"*. В приложение дается библиографический список некоторых статей, опубликованных автором в газете "Millet".

1. ***Açıq mektüb (Открытое письмо)*** // Millet. — 1918. — noyab. 20.
2. **Bu da bir nev "insaf" (Это тоже своего рода "милосердие")** // Millet. — 1917. — iyül 21.
3. ***Haqlı bir red (Вполне оправданный отказ)*** // Millet. — 1917. — sent. 13.
4. ***Her matem bir ümid doğuraydı! (Если бы каждый траур так рождал надежду!)*** // Millet. — 1917. — sent. 4.
5. ***Ögey baba, ne yapsan ögey babadır (Отчим, есть отчим)*** // Millet. — 1917. — iyun 29.
6. ***Şeher erzaq komitetleri nazar diqqatına (Вниманию комитетов городской провизии)*** // Millet. — 1917. — avg. 29.
7. ***Tütüncilerin diqqatına (Вниманию табаководов)*** // Millet. — 1917. — sent. 10.

[1] ***Керимов И.А.*** Крымскотатарская светская книга конца XIX и начала XX века // Научный бюллетень. — 2002. — № 2. — С. 1.; Крымскотатарская периодическая печать довоенного времени // Научный бюллетень. — 2004. — № 1 (6). — С. 2-5; № 2 (7). — С. 2-4; ***Яблоновская Н.В.*** Офіційна кримськотатарська перса періоду депортації // Научный бюллетень. — 2007. — № 12. — С. 28-30; ***Киримов Т.Н., Абдульваапов Н.Р.*** "Миллет" газетасынынъ сечме библиографик костергичи (1917 — 1920) // Научный бюллетень. — 2004. — № 1 (6). — С. 16 — 24.

HAQLI BİR RED

Millet. — 1917. — sent. 13.

Gazetemizin bugünki nushasında, Qırım "ulema" cemiyeti tarafından müfti Çelebicihan efendiniñ 24 sentâbrde olacaq ulema cemiyetine davet idildigi ve müfti efendiniñ de bu davete icabet itmedigi haberi var. Bundan bir qaç hafta muqaddem vaqi olan ayn davete müfti efendi: *"Ben Qırımda ulema degil, alim bile köremiyurım, kendi haddini bilmeyüb ulema unvan muhteremini taşımaya cesaret idenlerin arasına kirmeyi vicdanıma sığdıramayurım"* meyilinde cevab virmişdi. İkinci defa vaqi olan davete virildigi cevabında ise müfti efendi zayın sözleri tekrar itdikten soñra, *"Böyle na-ehller tarafından teşkil idilen ğayır qanunı bir cemiyetin davetine icabet itmeyi, bir müfti saffetiyle onların cemiyetini ve bu cemiyetin verdigi qararları tasdiq itmeyi umumiyetle cemiyet-i qanuniner aidsizlik ve vicdanıma qarşı bir cinayet tanıyurım"* sözlerini de itmiş. Halbuki iki-üç ay muqaddem oña Mahkeme-i şeriyesi tarafından vaqi olan bir müracaat üzerine Ufada olacaq ulema cemiyetine Qırım Mahkeme-i Şeriyesi tarafından intihab idilirken, müfti efendi *"Qazanda ulema yoq, ben oraya gidemem, onlarle birlikde iş körmeyi vicdanıma sığdıramam"*, dimedi. Belki bu teklifi maa-l-memnuniye qabul idub, intihab iden Komitet azalarına beyan-teşekkürde bile bulundı. Ve Ufadan keldigi küni virdigi izahatında eñ evel Qazan ulemasından söz açub Qırımda da böyle ulema yetişmesini temenni itdi.

İşte bu, ve bunıñ kibi diger söz ve işleriyle ulemaya qarşı olan samimiyetini arz iden müfti efendiniñ Qırım "ulema"sı cemiyeti namından vaqi olan daveti red itmesin de hatta onları tasdıq itmekden çekinmesinde her hâlde bir sebeb vardır fikirine insanı suvuq idiyur.

Bu sebebi izah hususında Qazan ve Qırım ulemasını közden keçirmeyi eñ yaqın bir yol tanıdığımdan hulâsa-i Qazan ve Qırım ulemasını közden keçiriyurım.

Qazan uleması denilince: eñ evel şimal edebiyatına can verüb onı qavaid-i-edebiyeye rabit iden ve tatar tarihıniñ esasını qurub onı bir çatısına alan meşhur edib ve tarihşınas Qayum Nasıri, Şehabuddin Mercaniler köz ögüne keliyur.

Qırımda ise, bu Nasıri ve Mercaniler asırında qırq-elli sene müderrislik idub quçaq tolusı mezar taşından başqa bir eser bıraqmayan medreseler köriyurız.

Yine Qazan uleması denilince diniy, felsefiy hayatı, içtimaiy, ilmiy asar-i kezintileriyle meşhur Alimcan Barudileri, Hadi Maqsudileri, Riza ve Reşid Qazıları, Bigiyev ve Kemalileri köriyurız. Bizim minnet-i Qırımımız ise böyle meyvaları da yetişdiremedi. Yuqarıda söyledigimiz zatların asırında Qırımda ancaq bir ayağı qara, mechül kölgeden başqa bir şey körünmiyur.

Daha soñra, Qazanda meşhur inqilâbçı Bubiler, Apanayevler, İshaqiyler yerine, bizde qıraldan ziyade qıralliq tarafdarı, muhafazakârlar köriyurız. Onların zamanında müstebdi Nikolay vardı denilirse, o müstebdi Nikolayın lakeyleri yuqarıdan emir yoqdır, diye mektebleri tehdid idub yürürken, Qazanda qara küçe egilmeyen vicdan sahibi yine o reşid ve rızza-qazılar kendi vicdanları arzusıyle yuqarıdan emir yoqçılığından, istifa virerek milletin haqqını emekden qaçındıqlarını köreriz.

Bugünki ulemaya kelirsek, Qazanda bu saydığımız müctehidlerin bitmez-tükenmez ğayretleri sayesinde zamanın her dürli ihtiyacını tanımış. Her nev' hayata aşna cesaret medeniyeye malik bir ulema gürühi köz ögüne kelir.

Bizim Qırımda ise, on beş-yigirmi yilliq tahsil hayatını medd aslında — meded idi halı artında bu da ne idi? Ele keçiren dünyaya yabancı hayata acemi, bir qaffle köz ögüne kelir.

Bunlara köylerde cemiyetler yapmaq kerek denirse, eskiden bir adam öldikden soñra, oña üç-yedi, qırq, yuz yıl diye beş cemiyet yerine on cemiyet yaparlar. Ya biri evlenecek olursa, nisan, ağırlıq, düğün, öreke, quda çağırtuv, kiyev çağırtuv, cemiyetlerine de ne qadar şeyler daha qosub bu bihallıqta fuqareniñ boynını urarlar. Bunların içtimayete aid malümatları yalıñız şu plâv cemiyetlerine mahsusdır. Siyasete kelirsek, sotsializm mesleginden basqa hiç birini ağızlarına almazlar. Siyasetden, partiyadan söz açıldımı, sıtsializm partiyası illâh, peyğamber tanımaz. Seniñ malıñ, benim malım dünez, seniñ qarıñ, benim qarım diyen şeyi qabul itmezdir. Sotsialist programını ihtisar ider çıqar. Haydı bunları zemstvı yaki seher idarelerine intihab iş. *"Orada arab niçün fail-i mercu yaki mefül-i mensüp oqıyur?"*, suali muhakeme idilmeyecek.

Qurultay meclisine saylarsañ, orada da aid adaq, talaq meseleleri hal idilmeyecek.

Zaten, onlar kendi hıdmetlerinde bile tatarın altı-yedi yuz seneden beri añlayamadığı "Enis-ül-celis" yaki diger vaaz kitablarından müntehab bir qaç hikâye añlaşıla ne qadar qalabileceklerdir. Meselâ, bir deve çengesiyle yetmiş biñ yıl küffarle cenk iden Şemun-ul Ğaziniñ qazandığı sevabı tatar ne ile qazanacaq, yaki yoldan kiderken, hayvan tersligi üzerine yıqılub elleri pislenen sarhuş, yoldan keçen yetimin başına ellerini sildikde, bu yetim qafa zan idub quvandığı içün, sarhuşa cennetden virilen bir qaç desâtina idi. Yaki Bağçesarayda Qaraqaşın kabagından */kabak, traktir/* her sabah kelüb raqı içen sarhuş, içdikden soñra, qadehin dibinden baqmasında ne hükümet vardı[2]. İşte, tatar bunların haqiqatnı ögrendimi, bugünki ulemaya hacet qalmıyur. Kelelim maqsadımıza: köz ögündeki şu hâlleri bizim kibi, kören müfti efendiniñ *"Qırımda ulema degil, alim bile yoq"* sözi, şaşılacaq bir söz, yaki yañı bir haqiqat degil de, olsa-olsa yeñi bir itirafdır. Keçen müftiler bu haqiqatı körürdiler. Lâkin itiraf itmezlerdi. Soñra müfti efendi böyle bir cemiyeti tasdıq itmeyi vicdanına cinayet add idiyur. şubhesiz, böyledir. Çünki yuqarıda müftiyi davet itdigini yazdığımız "ulema" cemiyeti, her yerde kendi adamlarını her iş başına kendi keçüb, qırımtatarınıñ muqadderat-i diniye tali-yi milliyesini kendi eline almaq istiyur. Lâkin 25 martda aldanmayan volostnoy zemstvo ve seher idaresinde tuzaga düşmeyen millet ilerüde eñ büyük ehemiyeti haiz olan uyezdnıy zemstvı ve Qurultay meclisi saylavlarında da aldanmaz. ınlarda da hakimlerle kidecegini bilir. Çünki tatar bunı añladı.

Yalıñız bir şey qaldı o, yuqarıda dedigimiz üç hikâyeniñ haqiqatını da añlasaydı!..

BU DA BİR NEV "İNSAF"

Millet. — 1917. — iyül 21.

Muharebe meydanlarına qadar, erkegiyle birlikde giden arslan yurekli, tatar qadınınıñ bugünki miskin qızları, niçün küneşin ziyasından ürkecek qadar utancaq, saf heva yutmaq haqqından mahrum idildigi zaman, sesini çıqarmayacaq qadar qırıq, ayağına zincirlar, buğavlar urulurken, ayagını tıpredemeyecek qadar quvetsiz, caresiz oldı.

Yaşamaq istidigi künindın beri her kes, her insan kibi, sıcaq quçaqlara atılmaq, mırhametli ellerle sarılmaq, hassas yürüginden qopan dalğaların gül çehresi üzerine aks itmesinden hasıl olan hararetler, soluq dudaqlarle teskin idilmek arzusıyle beslenen, her saat, her daqiqa bu ümidlerle yasayan tatar qızı niçün solmış bir dimet çiçegin nazik parmaqlarle lâtif köküslerden qoparılub atılması kibi, hiç tanımadığı hatta varından bile haberi olmadığı topraqdan suvuq, çirkefden igrenc, aqrebden zeherli yabaniylere ebediy bir qol ömürlik bir esir kibi satılıyur.

Niçün bu qadar tatlı hayallarlı açılmaq isteyen bu ğonceler daha açılmadan, biz deryalarınıñ artından qopan şiddetli rüzgârlardan da daha şiddetli rüzgârların merhametsiz esisleri ile buzlayub köklerden dökülüp hesabsız qar çiçikleri kibi, savrılıyur da dünyanıñ eñ sıcaq bir köşesinde belki cehennemin eñ sıcaq bir derecesinde bile düşünüldigi zaman, insanları toñdıracaq zemheri bir gaycsiniñ suvuq deryalarına atılıyur.

Niçün tabiatle beraber dogan, tabiatle beraber yasayan ve onıñle beraber ölmeye and viren, tabiat balası, tatar qızı zeherli yılanların, kemirici çayanların hainane baqışlarından qorqub yüzüni örtmeye, mezar tası şekiline kirmeye borclı tutulıyur.

Niçün böyle örtüli olmadığı zaman, namusından emin olamıyur, yaki namussız adını alıyur. Acıba, tatar qızınıñ başı üzerine asırlardan beri taş, qaya kesilmiş mazlum bulutları iridebilicek qadar quvetli bir haqiqat küneşi doğmayacaqmı?

Aceb, bu qara bulutların qaranlıq kölgesinde asırlarca küneşin yaldızlı ziyasını, can virici sıcağını his idemeden töktirilmiş, duyğusı öldirilmiş masum canlı cenazeleri daldığı ebediy uyqusından uyandıracaq qattı bir feryad, acı bir sayha qopmayacaqmı?

Aceb o parlaq küneşin yaldızlı közi qırıq goñyüllere can viren sefqatlı baqışlar kibi kâinatı isiddirirken, bahar quşlarınıñ eñ cansız duyğuları canlandıran yaqıcı türküleri, her yerde cıñlarken, tabiat balası, yine ömür meydanlarına açılan qapuları her tarafdan beklenmis buzlı, tınç, siyah evi içinde qapalı, körmekden, eşitmekden mahrum qalacaqmı?

Aceb, seniñ o eski mezara beñzeyen ruh öldirici eviniñ

[2] Bu sarhuş guya qadeh dibinden arş-i alâyı seyir idermiş.

saçaqları dibinde aylarca, yıllarca belki de ömürlik anasını bekleyen öksüzlür kibi, dizilüb başlarını aşağı salıviren soluq sarmasıqlar, kâinatı kümüşleye-kümüşleye solub giden papadiyeler, saña isnad idilen iftiralardan utanub, qızaran güller, kelecekde de mi seni körmeyecekler?

Aceb, seni bu qaranlıq çuqura zorle, zorbalıqle kömenler bu mezar bekçiliginden vazgeçmeyeceklermi? Bir bahadır çıqub da seniñ mezarıña kiremezse, saña yaqın bir yerde kendisine bir mezarlıq yerde alamayacaqmı? Aceb, böyle bir bahadır çıqub da seniñle mezar qomşusı olursa, oniñ sevgi ve merhamet dolu közlerinden sacılan sıcaq baqışlar, seniñ nuri sönmiş, tonuq, hareketsiz közleriñ ile qarşulaşdıqda senden biraz canlanmazmı idik?

Oniñ merhametli baqışından doğacaq hararetler, seni sarub alan buz tabaqalarını iridemezmi idi. Buz buzları delüb keçen hararet, hiç olmazsa o seniñ donuq, titrek elleriñe suvuqdan mos-mor olmış parmaqlarınıñ üclarına biraz can virmez idi?

O ne qadar büyük haqsızlıq idi ki, seniñ kendi hayatıña kendiñ malik oldığıñ inkâr idiliyurdı. Ya bugün saña yapılmaq istenilen haqsızlıq, ondan küçükmi, zan idiyursıñmı? Dün seni tip-tiri mezara kömüb çiçekler kibi sarartub, yapraqlar kibi soldıranlar, ketdikce yuvaya yaqlaşan yılanıñ yutacağını kören quş yavruları kibi feryad, fiğanlarıñ qarşusında nasıl titremediler ise bugün de yine, şimdiye qadar saqlaya keldigiñ saf vicdanıñ üzerine dürli çirkefler yağdırub hatta seniñ kendiñi de o saf vicdanıñdan nefretlendirüb oni da elinden almaq ve ebediy olaraq almaq isteyenler, bu cinayetler qarşusında acındığından közyaşları döken mavi köklerden, bu cinayetler qarşusında utandığından bulutlara örtünen parlaq küneşden ibret almıyurlar. Seni bogmaq, öldirmek istiyurlar hem de vicdansız, namussız, diye iftira-bühtanlarla öldirmek istiyurlar.

Baq! Ne qadar cesaret ki, seni sevenleri, sana hürmet idenleri, öldirene biñ ruble, seni öldirene eki biñ ruble va'd ediliyur daha cyi olmazmı idi ki, bu paralar bütün insaniyete hıdmet yollarına sarf idilse de, sen ölmeseñ, öldirilmeseñ, yaşasañ. Kendiñle beraber daha dün ölüm yatağından qalqan tatarı da yaşatsañ. Hayır, ben artıq sağlam imanlı inanıyurım, sen ölmezsiñ, yaşarsıñ, yaşatırsıñ. Seniñ hevasız, küneşsiz dört divar arasında her şeye hasret, dünyaya hasret, yarığa hasret, çiçekler kibi soldığıñ, qafesindeki bülbüller kibi öldigiñ, ömür böyü çekişe-çekişe öldigiñ yetişir! Başıñ ağırsa — "qırna", beliñ ağırsa — "çırma", közüñ, dişiñ ağırsa — "nezle" diye cahil üfürükçilere qurban oldığıñ yetisir! Qarnıñ ağırsa — "büklesin", suvuqlansañ — "yaman yel", mideñ bozulsa — "yürek sıqleti" daha bir şey bulamazlarsa, çarpınmış diye cıncılara, baqtacılara qurban oldığıñ taşlardan, topraqlardan yardım isteye-isteye öldigiñ yetişir!

Cahillik yüzündın sen, öliyursıñ daha seniñ quçağıñda büyüyen çocuqlar ölüyür. Cahil, kör ebelere sen qurban oliyursıñ elhasıl, her dürli ecelsiz ölümler seniñ başıña bunlar irişmemiş de seni soqaqlarda öldirmek, öldirtmek istiyurlar — qabahatıñ qadın oldığıñ!

Bu da bir nev "insaf"!..

ÖGEY BABA, NE YAPSAÑ ÖGEY BABADIR!

Millet. — 1917. — iyün 29.

Her hangi bir milletin tarihini közden kecirecek olursañ, efradı arasında bir taqım sınıf ayırmaları köze çarpar. Hele bu mutalia ne derece keriye dogrı sozılırsa, bu sınıf ayırmaları o derece catallanır. Tabiy, bu ayırılıqlar bir çoq sebeblerden dogar. Biz burada sınıf ayırmalarınıñ sebeblerini araşdıracaq degiliz. Çünki bu, bütün-bütüni tariha aid bir meseledir. Bizim söz açmaq istedigimiz mesele, tatar ömüründe közı batan sınıf ayırmalarıdır ki, bugünki yaşayışımıza olan sıqıy irtibatı münasebetiyle bizde olan ayırmaların dünki ömrimizde aldığı renk ile bugünki ömrimizde tutdığı yerinden bahs itmektedir.

Bizde halq başlıca avam-havama ayırılub eski tabirde avama qara-tatar havama duhovnıy, dvorân deylerdi. Duhovnıyler zaten meslekleri, daha dogrısı mesleksizleri muqtezası bugün buralı, yarın oralı bir halqdır. Tatarcası — *kimin arabasına binerlerse, oniñ türküsini söyleyen* — bir halqdır. Lâkin, dvorânlar öyle degillerdir. Onların kendilerine mahsus bir başqalıqları vardır. onlar kendilerden başqasını tanımazlardı. onlar bu ahlâqları sayesinde ne tarihın ne ömrin, ne de diger bir şeyin virmedigi bir haqqı kendi-kendilerine virmişlerdir ki, o da kendi qardaşlarına taqdıqları — bizden alçaq manasına olan qara-tatar adıdır. onlar közili körmek bile istemedigi qara-tatarın hamisi saffetiyle eski hükümetin nazarında büyük bir mevqi qazanub bu sayede o tatarın altun kibi topraqlarını ele kecirmiş bu topraqlarda çalışan biñlerce zavallınıñ alın-tıriyle qazandığı paralarına sahabetlik idub

onları esir kibi qullanmış bütün bunlara qarşulıq olaraq onıñ "tatar" adınıñ başına cebinden birde "qara" sözi taqmışdır.

Ben bugün bir tatar saffetiyle o qaralığı tatara isnad idenleriñ yüzüne çarpıyurım. *"Aq ile qara kecidde belli olur"*, diye tatarın eski bir sözi vardır. O keçid bugünki keçiddir. Aqlar çıqsun meydana körelim, tatara ne yüz aqlığı yapdılarsa söylesünler!

Ulemaya cebren "Hicret-i vacibdir!" fotosını virdirüb cahil tatarı ecnebiy memleketlere köçürmeklemi yüzleri agardı?

Aceba, o eski şeher ve Könya bataqlarında Bulğaristan ve Romaniya çöllerinde ecelsiz ölen tatar aileleriniñ bed-duaları kime düşdi. Millionle mütecaviz qırımtatarınıñ bugünki iki yuz biñi keçmedikleri eyiliklerini unudacaqmı zan olunıyurdı, köçüb giden zavallıların satun degil, bedavadan bes eksigine tutulub alınan topraqları ecnebiylere yine yoq fiyatına satılub kâğıd oyunına */karta oyunına/*, heva-i zevqlere sarf idilen paraların hesabı soralmayacaqmı hesab idiliyur? Bu, dünki tatar ömrinde o, aqlıq davasında bulunanlar tarafından yapılan püskülli balaların yüzden, belki biñden birisi... Yeni annesinden eppeyliginc varıncaya qadar, hepisini yine tarih qayd idecekdir.

Tatarın birde bugünki ömri varsa bugün her şeyi yeñi bir çığıra dokuyur.

Tatar, diniy mahkemesini milliy idaresini mezar halından çıqarub onı bir feyz, saadet menbayı yapmaq istiyur ve yapıyur. Satılmış dilini keri almaq, ölmüş edebiyatını diriltmek icün, mekteblerini islâha, muallimleriniñ bilgisini ikmale çalışıyur, onıñ içün muallim kursları açdı ve dar-ul mualliminler, dar-ul muallimatlar açacaq. Ayırıca kitab, imlâ komissiyalar? ayrıyur. Programmalar hazırlıyur, mektebini, muallimini temin itmek icün, zemstvo ve maarif bucelerine bas uracaq, buña ismetalar hazırlıyur. Elli yuz biñler sarf idub, millet matbaası açılıyur. Muallimlere mahsus sanatoriyalar, milliy hasta-haneler, milliy müze-haneler acmayı düşüniyür. Her şeher ve köyde mahalliy cemiyetler, kömiteler tesis idiyur. Ve daha saymaqle bitmeyen, faqat her biri tatara suv, hava qadar lâzim kelen şeyleri meydana ketirmeye calışıyur. Lâkin şurası unudılmasun ki, bu şeyler hepsi para ile oluyur. Tatar para virdi, viriyür ve virecek. Faqat para viren hep, dün *"qara-tatar"* denilen halq. İane defterleri bu qara-tatarın adıyle dolu. Daha keçen sene bir milliy hasta-hane açılmaq meselesi qozgaldığı zaman. onar biñ virmeyi va'd iden aq-ağalar, bugünki işlere yüzer, ellişer kapik de vermiyurlar. Dün hamiyetleri içlerine sığmayan ağalar, bugün seslerini çıqarmıyur. Zan idilmesün ki, tatar bunı körmiyur, duymıyur yaki onlara yalvaracaq. Hayır, hayır tatar bunı pek alâ köriyur, duyuyur. Ve tarihın virecegi hükmi sabırsızlıqle bekliyür. Birde tatarın yarınki ömri var. Ben tatarın yarınki ömri haqqında eñ evel şunı söylemek isteyurım ki, onıñ bugünki ömri ne ise yarınki de olacaqdır ve olmalı. Belki bu, yarınki ömüre hazırlıq zamanında uyuyanlar yaki gizli çalışanlar yarın mıydana çıqarlar. Biz biliyuruz, biz sizin ögey de olsa, çoqdan beri qaydiñizı çiken babalığıñız idik. Duadan bizi de unutmañız, dirler. Bize bir coq vadeler virirler. Aramıza kirmeye degil, başımıza binmeye çalışırlar. Lâkin ne yalıñız hulüs niyet ne de yalıñız çoq bilgi birer-birer ise yaramayub az da olsa, her ikisi de kerek oldığını pık güzel taqdir iden tatar, onlara "ögey baba *ne yapsañ, ögey babadır"* cevabını virecekdir.

Вступительное слово, транслитерация с арабской графики на латинскую — К.Т.Н.